

Schutterij
Sint Martinus Born

Nieuwsbrief 21, 1 januari 2018

Beste Schuttersvrienden,

Zo nu en dan organiseert de schutterij een activiteit voor derden op onze schutterslocatie. Zo is afgelopen zomer de Zeeuwse familie van Vera Dullens (de echtgenote van John Dullens) bij ons te gast geweest. Op verzoek is toen een stukje schutterijgeschiedenis op papier gezet, zodat de Zeeuwen iets beter het fenomeen Schutterij zouden kunne begrijpen. Dit stukje is misschien ook wel interessant voor alle volgers van de schutterij en middels deze Nieuwsbrief wordt gedeeld.

Stukje historie voor het schutterstreffen van de familie Dullens op de schutterslocatie

De familie Dullens heeft het plan opgevat om een schuttersmiddag te organiseren om zo kennis te maken met de schutterstraditie. Daarbij hoort een stukje historie, met name historie van de schutterij van Born.

Geschiedenis bestaat uit twee delen. De historie ver van ons vandaan, gevat is documenten, voorwerpen en overleveringen enz. Dan is er de historie die dicht bij ons staat, voortvloeiende uit onze eigen vervagende herinneringen en wat wij van direct betrokkenen doorverteld hebben gekregen. Het blijkt steeds dat deze nabije historie warme belangstelling geniet. Het is niet voor niets dat het boek van Geert Mak "De eeuw van mijn vader" zo populair was. Nostalgische gevoelens is niemand vreemd.

Ik zal in een notendop over beide aspecten van de historie van de schutterij in het onderstaande iets weergeven.

Verre geschiedenis van de schutterij.

Waar de oorsprong van de schutterijen ligt is niet duidelijk. Hierover zijn boeken vol geschreven en er is geen eenduidig antwoord op te geven.

Van de schutterij in Born is bekend dat er altijd een nauwe band met het kasteel is geweest. In de latere middeleeuwen was Born hoofdplaats van het Ambt Born (hiervan maakte onder andere Sittard deel uit). Na 1400 werd Sittard de hoofdplaats maar tot 1709 werd het gebied Ambt Born-

Sittard genoemd. De Ambtsman (vertegenwoordiger van de hertog van Gulik) woonde in die tijd op het kasteel Born.

Het kasteel Born was toen een versterkte burcht. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat de oorsprong van de schutterij ligt in een soort burgermilitie, die een rol zou moeten spelen bij de verdediging van het kasteel en de omgeving.

In de tijd van de reformatie en contra reformatie (rond 1600) waren de tijden in onze omgeving roerig. Het was de tijd van de 80-jarige oorlog. En allerhande groepen schuimden door de omgeving. Het kan best zijn dat in die periode de burgermilitie- De Schutterij – weer werd

afgestoft, om zo gezamenlijk weerstand te kunnen bieden aan de roof en plundering.

In elk geval het oudst tastbare stukje schutterij dateert uit die tijd, namelijk 1609. Het is de koningsvogel die nog steeds aan de “koningsbreuk” wordt megedragen. Het moet bijna een wonder

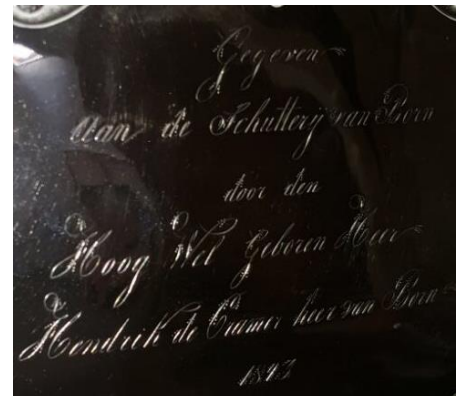

genoemd worden dat dit stuk zilver nog steeds bestaat. Meer dan 400 jaar wordt deze megedragen door de koning van de schutterij. Na oorlogen en dat zijn er in deze streken heel wat geweest - 80- jarige oorlog, oorlog met de Lodewijk de XIV rond 1667, het rampjaar 1672, Spaanse Successieoorlog rond 1710, Franse tijd met Napoleon, afscheiding van Nederland 1830, tweede wereldoorlog enz. – en opheffen en weer oprichten van

de schutterij, heeft dit stukje zilver de tand des tijds weten te weerstaan. Ook wij- huidige bewoners van Born – moeten er zuinig op zijn en moeten deze aan volgende generaties doorgeven.

De schutterij moet (veel) ouder zijn dan 1609. Omdat de zilveren koningsvogel zeer fraai is uitgevoerd, kan het niet anders zijn dat de schutterij toen al geruime tijd bestond. Want een ook voor die tijd kostbaar stuk, kon niet bij elkaar gebracht worden door een groep zonder voldoende basis.

Dat er steeds een nauwe band met het kasteel en zijn bewoners is geweest volgt uit diverse documenten. In een oud schuttersreglement van 1870 wordt verwezen naar een reglement uit 1739 (dat verloren is gegaan) dat is opgesteld met goedkeuring van de toenmalige pastoor en de Weledel Hooggeboren Heer Herman Franciska Graaf van Leerode. Zijn voorvader bouwde in 1666 het huidige kasteel.

Een latere bewoner van het kasteel schonk in 1843 de prachtig versierde borstplaat, die nog steeds prominent pronkt aan ons zilver.

Latere bewoners van het kasteel zoals Puis de Watremont en de familie Barbou van Roosteren fungeerden als beschermheer van de schutterij. Tijdens het feest voor het 350 jarig werd voor de heer Jean Barbou van Roosteren nog een prominente plaats ingeruimd als beschermheer.

Veel heldendaden van de schutterij als Burgermilitie zijn niet bekend. Wel is opgetekend dat na de moorden bij de

“Beukenboom” (15 maart 1742) en op pastoor Denijs in Grevenbicht (28 januari 1751), de schutterij werd opgeroepen om wachtdiensten te lopen.

De militaire functie van de schutterij moet evenwel al snel verloren zijn gegaan. Schutterijen werden broederschappen. Het was in het verleden kennelijk de moeite waard om lid van de schutterij te zijn. Leden van de schutterij hadden bepaalde privileges. Zo hadden enkel de leden van de schutterij het recht om te vissen in de grachten rondom het kasteel.

Het functioneren als groep had meer voordelen. In de tijden dat er geen sociale voorzieningen waren, gaven de mensen elkaar bijstand. Bekend is ook dat diverse schutterijen er in het verleden een ziekenkas op nahielden. Bij ziekte kreeg men hieruit wat betaald om in het dagelijks onderhoud te voorzien.

De broederschap vierde samen feesten. Deze feesten gaven een verbondenheid in de gemeenschap. Dit doet de schutterij nog steeds overigens. Verder waren de processie, kermissen en St. Maartensdag belangrijke dagen voor de schutterij. Uit oude boeken is op te maken dat rond 1884 flinke hoeveelheden bier werden besteld bij brouwerij Lumens (Beukenboom), Goldsteijn uit Guttecoven en Nelissen in Limbricht.

Op Barbarakermis (ik begrijp niet waarom dit laatste weekend van augustus wordt gevierd terwijl de patroonsdag eigenlijk 4 december is) vindt in Born nog steeds het Koningsvogelschieten plaats.

Dat in vroeger tijden behoorlijk werd gedronken door de schutters – het blijven immers Limburgers – is op te maken uit het oude regelement van 1870 (en in basis dateert uit 1739). In artikel 10 stond vermeld: *“Als de schutten in tenue zijn mag zij niemand dronken drinken, die daarin valt zal de eerste maal gestraft worden met een geldboete van 10 cent en de tweede maal 20 cent en zohet in gebruik vald zal hij met eerloos ontslag worden weggezonden”*.

Men probeerde er in die tijden enige discipline in te krijgen. Immers er werd ook bepaald dat de schutters zich bij het uittrekken van de Processie goed moesten gedragen en in de kerk op hun plaats moesten blijven staan. Bij het rondtrekken moest men in het gelid blijven.

Het was kennelijk geen vanzelfsprekendheid dat men in het gelid bleef en dus werd dit geregeld. (Niets nieuws onder de zon dus). De vroegere Bordenaren waren ook al wars van gezag.

De schutters deelden lief en leed. De verbondenheid van de schutters met elkaar kwam bijvoorbeeld naar voren uit het feit dat men bij overlijden geacht werd allemaal in tenue aanwezig te zijn. Ook dit is nog steeds praktijk.

Wat kunnen we nog verder vertellen uit de oude tijden.

Na 1850 veranderde het schutterswezen. Voorheen was de club erg op het dorp zelf gericht, maar na die tijd begon het schutterswezen zoals we dat thans kennen zich te vormen. In die tijd werden meer schutterijen in diverse dorpen om ons heen opgericht. Wedstrijden en onderlinge competities deden het daglicht zien. Soms zelf in internationaal verband.

Uit deze Grote Internationale feesten kwam het ons zo bekende OLS te voorschijn. In de verre geschiedenis speelde Born hierin een grote rol. Want in 1899 en in 1901 werd het OLS in Born georganiseerd.

Ook toen werd al met de grote Buks geschoten op punten.

De schutterij was belangrijk in Born. Zo rond 1880 had de schutterij rond de 100 leden. Gezien het aantal inwoners een groot getal.

Van de periode daarna is niet heel veel bekend meer. Na de eerste wereldoorlog is de rol van de schutterij in Born kleiner geworden. Eind jaren 20 was de heer Coenen Buksemeester (woonde in de boerderij van thans Theo Coenen op de Bergstraat, Verkeshei) en namen van enkele koningen staan vermeld op een verzamelplaat .

Op enig moment was het ledental zo ver gedaald dat met de processie de commandant nog alleen liep en zichzelf in de houding zette.

Na de tweede wereldoorlog breken nieuwe tijden aan.

De historie dichtbij

Deze tijd is op te delen in twee delen. Wat wij thans de oude schutterij noemen, is eigenlijk de schutterij die na de tweede wereldoorlog werd opgericht. Een belangrijke rol bij de heroprichting was weggelegd voor Math van Pey, Sjang Breukers, Sjean Spee, Sjang Kurvers. Aan de oproep na de bevrijding om zich weer te organiseren werd massaal gehoor gegeven. Al snel vormde zich een grote groep. Deze club werd vermaard en had op enig moment zelfs een fluiters corps.

Het schutterslokaal was gevestigd bij Naard Mulleners (café naast Slagerij Deuss). Bij diverse activiteiten werd uitgeweken naar de zaal bij Maantje Frenken (later Café Heutmeukers in de Kerkstraat) of zaal Heutmeukers (aan de hoek Vouwerstraat, Sittarderweg).

Roemrucht was de keizer, Math van Pey, die met zijn echtgenote een prachtig koningspaar vormde. Zij werden gezien als blikvangers op menig schuttersfeest buiten het dorp.

Eind jaar 50 begon het minder te gaan met de schutterij. In 1959 werd het 350 jarig bestaan gevierd. Frits Fijten maakte deel uit van het organisatiecomité.

Met man en macht werd geprobeerd om een klinkend feest neer te zetten (wat overigens ook lukte), mede met de bedoeling om positief voor de dag te komen en het ledental op te

vijzelen. Uiteindelijk werd in 1967 de vlag gestreken. Lambert Creemers was in 1966 de laatste die de vogel afschoot op de vogelstang aan de Verkeshei.

Toch bleef de traditie voortbestaan. Math van Pey en zijn zoon Broer bleven de kamers schieten tijdens de processie. Dit gebeurde tot midden jaren 70. Toen werd dit verboden op verzoek van de heer Munsters van het dierenpark, de dieren zouden er last van hebben te zeer schrikken. Hiermee leek de schutterij helemaal verdwenen in Born.

Maar, begin jaren 80 borrelde er weer iets. Eerst ontstond er de Zate Hermenie "De Sjötte" die met carnaval lieten zien dat een dorp als Born toch eigenlijk niet zonder schutterij kon. Dit initiatief maakte "iets" los en al gauw begonnen anderen te praten over een echte schutterij. Hoewel de her oprichters van de schutterij en de zate hermenie uit een andere hoek kwamen, was het duidelijk dat de tijd rijp was voor een nieuwe schutterij. In 1985 werd het initiatief vorm gegeven. Mannen als Wil Esselaar, en Han van Beek waren de grote kartrekkers. Daarbij geholpen door wat ouderen als Frits van Beek, Cor Esselaar en Wim Meulenberg. Corné Wijnen, Rob en Louis Deuss, Martin van Beek (de huidige Keizer), Ton en Ron van Sloun mogen wel gezien worden als mannen van het eerste uur.

De mannen van de "oude schutterij" moeten niet vergeten worden. Math van Pey stoffte zijn keizersuniform af. Hij was slecht ter been en kon niet meer meetrekken, maar herstelde het kamerschieten in ere. En daar waar hij kon verscheen hij met de keizersplaat op de borst. En soms, bij het koningsvogelschieten trok hij zijn oude uniform nog wel eens aan. Jo Waaijen en Karel Geraets zijn de enigen uit de oude schutterij die nog meegetrokken hebben na de heroprichting. Broer van Pey en Lambert Creemers waren wel lid maar speelden een rol op de achtergrond en staken de handen uit de mouwen als er gewerkt moest worden. Vele jaren schoten zij de kamers.

In 1986 mochten we buiten mededinging meedoen aan de Bondsfeesten. In 1987 werd weer voor de eerste maal deelgenomen aan het OLS in Kinrooi. De uniformen waren tweedehands. Deze kwamen van de schutterij uit Sevenum. De oude Buks lag op het gemeentehuis en bleek nog dermate compleet dat deze schietklaar gemaakt kon worden. Geweren waren deels in bruikleen bij Buchten en lagen deels bij de gemeente. En zo konden we de straat op.

Al gauw werd de schutterij uitgebreid met marketentsters. En in 1989 schoot Marion Deuss-Van Mulken de koningsvogel naar benden. In de schutterswereld ontstond er hierdoor nogal wat commotie. Zij was hiermee de eerste vrouwelijke koning in de schuttersbond Born-Echt. Niet iedereen was blij met de rol van de vrouw in de schutterswereld. De

discussie over het schieten van vrouwen tijdens het OLS stond toen nog in haar kinderschoenen. Born was de tijd vooruit.

In 1988 werd de schutterweide op de Kempstraat betrokken. Daarvoor oefenden we in Illikhoven en Grevenbicht. De schutterij kwam daarmee weer prominent in het dorp. In die jaren deed de schutterij ook het versieren van de straten tijdens de processie weer invoeren. Dit initiatief is later door de buurt "Achter het Sjoar" voortgezet.

Wegens woningbouw zijn we moeten vertrekken op de Kemp en hebben in 2014 de huidige accommodatie in gebruik kunnen nemen. De eerste maal dat we een echt eigen schutterslokaal hebben. Zelf gebouwd en zelf gefinancierd (onder andere met geld dat door Jo Waaijen bij elkaar is geschraapt met ophalen van oud ijzer), met hulp van vele derden en vooral onder de bezielende leiding van Ad Wagemans.

Inmiddels heeft de schutterij alweer de nodige feesten in Born georganiseerd. Het volgende zal worden gehouden aan de Bergstraat op 1 en 2 september 2018 (jullie zijn nu al uitgenodigd!). De schutterij komt daarmee terug op de Verkeshei.

Het grootste feest ooit in Born georganiseerd vond plaats in juli 2005, toen het ZLF aan de Groenstraat werd gehouden. Het aantal bezoekers was dermate dat de entrees werden overlopen. Op menig OLS zijn minder mensen geweest. De schutterij kon dit niet alleen, en het is alleen mogelijk geworden doordat veel mensen uit Born de handen uit de mouwen staken. Dit samen werken gaf een groot gevoel van verbodenheid.

Goede prestaties zijn er wel geweest. Tijdens het OLS in Baarlo zijn we op zaterdag mogen terugkomen en legden het af in de derde kavelronde. Dit jaar waren we er kort bij. De een na laatste kavelronde op zondag bleek fataal. Maar het was mooi om weer eens mee te doen.

Ereprijzen op OLS haalden we vele.

De schutterij heeft thans tot doel om haar tradities voort te zetten, de gemeenschap te verbinden en een stukje gezelligheid te bieden voor jong en oud. Zeker op het gebied van de jeugd zijn we actief geweest de laatste jaren. We hebben diverse jeugdleden als tamboer en marketentsters. De jeugd kan bij ons tegen zo laag mogelijke kosten lid zijn en muziekinstructie krijgen. Dit laatste lukt ons tot nu toe (bijna gratis). Zo kan dus iedereen bij ons lid worden zonder grote financiële drempels, maar wat veel belangrijker is dat we ook de jeugd (en dus de gemeenschap) iets positiefs mee kunnen geven.

Bij de heroprlichting was onze schutterij bijzonder om de jeugdige uitstraling. Wij zijn er ons van bewust dat we de jeugd moeten betrekken bij de schutterij. Kijk naar de tamboers en jeugdig koningspaar. Want alleen op die manier kan het werk van de eeuwen voor ons, doorgezet worden en kan het erfgoed van de schutterij levend blijven en niet verworden tot een museumstuk. We hebben hier onze gemeenschap voor nodig.

En dan nog iets: We hebben al driemaal een lid uit de familie Dullens als koning gehad, namelijk in 1858 M. Dullens, in 1950 Hendrik Dullens en in 1997 Resie Dullens. Wie treedt in hun voetsporen?

Volgende activiteiten

- 27 februari, 24 april Kienen
- 3 februari 2018 Prins Carnaval van de Bessemebènjers Afhalen!!

Met vriendelijke schuttersgroet,

Schutterij St. Martinus Born